

מדינת ישראל
משרד החינוך
האגף לחינוך מבוגרים

רמת הבחינה : גמר
מועד הבחינה : חורף תשפ"ב, 2022
היקף הבחינה : 2 יח"ל
מספר שאלון : 990312

מדעי ההתנהגות – שתי יחידות לימוד

מחונן

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה : שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח הערכה : בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון : $(4 \times 10) = 40$ נקודות

פרק שני : $(2 \times 7) = 14$ נקודות

פרק שלישי : $(1 \times 30) = 30$ נקודות

פרק רביעי : $(4 \times 4) = 16$ נקודות

סה"כ 100 נקודות.

ג. הוראות מיוחדות :

(1) קראו את ההנחיות בקפדנות לפי שתיגשו לפתרון הבחינה.

(2) כתבו בכתב ברור.

(3) אין לענות על יותר שאלות מהמצוין בהנחיות.

ד. מלאו את הפרטים הבאים :

פרטי הנבחן :	פרטי מרכז ההשכלה :										
מספר הנבחן ברשימה : _____	שם המוסד : _____										
שם משפחה + פרטי : _____	שם מרכז הבחינה : _____										
ת.ז. <table border="1"><tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr></table>											

שם המעריך : _____

ציון הבחינה : _____

בהצלחה!

פרק ראשון (40 נקודות)

לפניכם 12 שאלות סגורות. עליכם לענות על עשר שאלות בלבד.
הקיפו בעיגול את התשובה המתאימה ביותר. לכל תשובה נכונה 4 נקודות.

1. תפקידי המגדר (ג'נדר):

- א. מאפיינים את דפוסי ההתנהגות המצופים מגברים ומנשים בהתאם לחברה שבה הם חיים
- ב. מאפיינים את הגברים והנשים כפי שהם קיימים בטבע
- ג. מאפיינים את הגברים והנשים כפי שהיה מקובל מראשית האנושות
- ד. מאפיינים את הגברים והנשים על פי דתם

2. ההבדל בחלוקת התפקידים בין המשפחה המסורתית למשפחה המודרנית נובע מ:

- א. תפיסות חברתיות קומוניסטיות מהמאה ה-20'
- ב. עליית מחירי הדיור בישראל
- ג. התפתחות השפה
- ד. שינויי נורמות משפחתיות לאורך ההיסטוריה

3. בימינו כשאומרים "צ'אט" מתכוונים ל:

- א. שיחה במפגש חברתי
- ב. תוכנה במחשב או באתר, המאפשרת שליחת מסרים מיידיית
- ג. תוכנה חדשה לניהול קשרי לקוחות בארגונים
- ד. ניצחון במשחק מחשבים

4. תקשורת אגרסיבית במשפחה:

- א. משרה אווירה של פחד
- ב. מגבירה את הביטחון העצמי של חברי המשפחה
- ג. מאפשרת שוויון הזדמנויות
- ד. מאפשרת לילדים לשלוט בהוריהם

5. כיום מקובל מאוד ללכת לקבל ייעוץ אצל:

- א. מאמן (קאוצ'ר)
- ב. פסיכולוג
- ג. סיוע בקו חם
- ד. כל התשובות נכונות

6. יוגב היה נער חלש שהתעניין רק במשחקי מחשב. לאחר שבלשכת הגיוס אמרו שיש לו נתונים איכותיים והוא קיבל זימון לקורס טייס, יוגב החל להתאמן בחדר כושר מדי יום. הזימון לקורס יצר שינוי:

א. בזהות המינית שלו

ב. בדימוי הגוף שלו

ג. בדימוי העצמי שלו

ד. בדימוי החברתי שלו

7. סוכן החיברות המשמעותי עבור הילד המתפתח הוא:

א. התא המשפחתי הגרעיני

ב. סטודנט בוגר החונך את הסטודנט הצעיר עם כניסתו לאוניברסיטה

ג. האינסטינקטים הפיזיולוגיים עמם הילד נולד

ד. מבנה הבית בו גרה המשפחה

8. חלוקת התפקידים במשפחה:

א. לא השתנתה מתקופת התנ"ך ועד ימינו

ב. לא השתנתה, כי היא תלויה בגנטיקה

ג. השתנתה במעבר מחיי משפחה מסורתיים למודרניים, וממשיכה להשתנות

ד. נקבעת בזמן החתונה

9. אדם שגם מטפל בהוריו תוך כדי שהוא מטפל בילדיו שלו שייך ל:

א. דור ה"בייבי בוס"

ב. דור הסנדוויץ'

ג. הדור החדש

ד. דור העתיד

10. נורמה פורמלית היא:

א. כלל התנהגות המקובל בחברה, אולם אינו מנוסח בכתובים במסמכים הרשמיים

ב. כלל התנהגות המנחה את מי שלא התקבל עדיין באופן רשמי לקבוצה

ג. כלל התנהגות המנוסח בתקנון או בחוקי החברה

ד. חוק שהתקבל בכנסת רק בקריאה ראשונה

11. המשפחה יכולה לגייס משאבים מהתחום הבא:

- א. משאבים כלכליים
- ב. משאבים פסיכולוגיים
- ג. משאבים רגשיים
- ד. כל התשובות נכונות

12. מדעי ההתנהגות כוללים תכנים מהתחומים:

- א. ספרות, קולנוע, עיצוב
- ב. פסיכולוגיה, סוציולוגיה, ביולוגיה
- ג. פסיכולוגיה, אנתרופולוגיה, סוציולוגיה
- ד. אנתרופולוגיה, גאולוגיה, פיזיקה

פרק שני - היגדים (14 נקודות)

לפניכם תשעה היגדים, ענו על שבעה מתוכם.

הקיפו בעיגול אחת משתי האפשרויות: "נכון" או "לא נכון".
לכל תשובה נכונה 2 נקודות.

1. אמפתיה היא הבעת רגישות ואכפתיות כלפי אדם אחר. נכון / לא נכון
2. השימוש בטלפון חכם בעל השפעה שלילית על היחסים בין בני המשפחה. נכון / לא נכון
3. אנתרופולוגיה עוסקת במחקר תרבות האדם. נכון / לא נכון
4. התקשורת המקדמת מאפשרת הידברות, שיתוף ותחושת נחת בתקשורת. נכון / לא נכון
5. אינטליגנציה רגשית תשפיע על התפקוד החברתי של האדם. נכון / לא נכון
6. הורים רבים חוששים משלב "הקן המתרוקן". נכון / לא נכון
7. המשפחה מהווה קבוצה ראשונית בה לומד הילד לתפקד בקבוצה. נכון / לא נכון
8. הדימוי הגופני לא משפיע על התנהגות האדם בחברה. לא נכון / נכון
9. חיברות הוא תהליך שבו אדם לומד את חוקי החברה ומנהגיה. נכון / לא נכון

פרק שלישי - אירוע (30 נקודות)

לפניכם שני נושאים. בחרו אחד מהם והקפידו לענות על כל השאלות הכלולות בו.

אירוע א'

שרה ושי הם הורים צעירים לשלושה ילדים, רונן בן ה-8, עתליה בת ה-5 ורועי בן השנה. ההורים של שרה ושי גרים בעיר אחרת, ולכן אינם יכולים לעזור לזוג בגידול הילדים.

שרה ושי עובדים קשה על מנת לפרנס בכבוד את ילדיהם ומצבם הכלכלי לא קל. בני הזוג עייפים מאוד ונרגזים. לעתים קרובות מבליים הילדים שעות רבות מול הטלוויזיה, משום שלהוריהם אין פנאי וכוח לבלות איתם. את ארוחות הערב הם אוכלים מול הטלוויזיה.

כאשר הילדים רבים, שרה חוזרת ואומרת בכל פעם מחדש "נמאסתם עליי כבר, מתי כבר תפסיקו להיות כל כך טיפשים" או "לא ייצא מכם כלום אם תמשיכו ככה" או "חכו, חכו, אבא כבר יראה לכם מה זה... לי אין כוח אליכם..."

בתום מחצית שנת הלימודים שלו בכיתה ב', הגיע רונן מבויש עם תעודה ובה הערה מהמורה: "רונן, אתה ילד מוכשר וחביב. חבל שאתה צועק בכיתה ואינך מסוגל להקשיב לדברי חבריך".

1. האם, לדעתכם, שרה ושי מנהלים משפחה בדפוס חיים מסורתי או מודרני? נמקו את תשובתכם. (10 נק')

המשפחה מתנהלת בדפוס מודרני מכיוון ששני ההורים עובדים מחוץ לבית והזמן שבו האם מבלה עם ילדיה מצומצם מאוד. הבילוי הרב של הילדים מול המסכים איננו מסורתי אלא מודרני מאוד. קיימת התרופפות של הסמכות ההורית המתבטאת במצוקת האם.

2. הסבירו מהו סוג התקשורת הנהוג בין ההורים לילדיהם במשפחה זו? התקשורת במשפחה זו היא תקשורת לא מקדמת, תוקפנית, מעליבה ומאשימה. נראה שהיא חד צדדית בעיקרה ולא נותנת מרחב תגובה לצד השני. זוהי תקשורת שלא מקדמת את הילדים ואת האם לעבר פתרון שייטיב עם שני הצדדים. (10 נק')

3. כיצד תסבירו את ההערה בתעודה של רונן? ההערה מוכיחה כי התקשורת בבית מגבירה את הסיכוי להתנהגות תוקפנית של הילדים בהקשרים אחרים מצד אחד ולחוסר מיצוי עצמי של היכולות מצד שני. תקשורת כזו גורמת לתחושת ערך ירודה אצל הילד, דבר שבוודאי לא מקדם אותו. כנראה שרונן מודע או לפחות מרגיש את הפער בין ההתנהגות שלו בפועל לבין ההתנהגות שהיה יכול לאמץ לו היה קשוב ורגוע יותר, ולכן הוא חוזר הביתה מבויש. (10 נק')

אירוע ב'

במשפחת לוי ארבעה דורות, בקרוב ייוולד הילד הרביעי בדור הרביעי במשפחה. הסבא רבא, חיים, בן 79, חולה בשתי מחלות כרוניות ויש לו קושי לתפקד באופן עצמאי. מצבה של רבקה, אשתו בת ה-74, יותר טוב – היא עצמאית ויכולה לדאוג לצרכיה. היא עושה מאמצים לטפל גם בחיים בעלה. מצבם הכלכלי מדרדר משנה לשנה והם חיים בצמצום רב. ילדיהם, קובי (50), יוסי (47) ויעל (42), עושים ככל יכולתם לעזור, אבל הם מרגישים שאי אפשר להמשיך כך לאורך זמן – שלושתם עובדים, הם עצמם כבר סבים לנכדים קטנים והם צריכים לעזור בגידולם. ילדיהם הצעירים עסוקים בבניית משפחתם החדשה והם זקוקים לתמיכה כלכלית וצריכים את עזרת הוריהם בחיי היומיום.

בשבת הזמינו חיים ורבקה את כל המשפחה לדון בעתידם. לאור המצב הועלו ארבע הצעות:

1. הם יישארו בביתם והמשפחה תשכור מטפל שיגור בבית ועוזרת לפעם בשבוע.
2. הם יעברו לדור מוגן - חיים יאושפו באגף שמתאים למצבו ורבקה תתגורר באגף העצמאיים.
3. הם יישארו בביתם, את הטיפול בהם ייקחו הבנים והנכדים – יעל תארגן את התורניות וכל אחד יבלה יום בשבוע בבית ההורים. בנוסף ישכרו עוזרת.
4. הם ימכרו את ביתם ויגורו, לפי תור קבוע, אצל כל אחד מהילדים.

1. הסבירו כיצד משפיעה תוחלת החיים הגבוהה על החיים של משפחת לוי? (10 נק')
תוחלת החיים הגבוהה מעלה את מספר הדורות במשפחה. במשפחת לוי יש ארבעה דורות: סבא רבא וסבתא רבא, שלושת הילדים, נכדים ונינים. יש יותר נפשות הזקוקות לתמיכה, כל אחת בהתאם לגילה.
2. הציגו את הקשיים עמם מתמודד כל דור במשפחה. (10 נק')
הדור המבוגר מתמודד עם הזקנה, עם ההפיכה מאדם עובד לאדם שחי על קצבה. שלושת ילדיהם מתמודדים עם הקשיים של "דור הסנדוויץ'": גם הוריהם וגם ילדיהם זקוקים לעזרתם. הנכדים הם צעירים שנישאו ומגדלים ילדים קטנים. הם בונים את עתידם ואת מבנה התא המשפחתי שלהם והדרך עלולה להיות מלווה בקשיים.
3. הציגו מה היו הפתרונות בקרב משפחות רב דוריות בעבר? השוו אותם לאפשרויות העומדות לרשות משפחת לוי. איזה מצב, לדעתכם, עדיף ומדוע? (10 נק')
בעבר משפחות רב דוריות היו גרות יחד או בשכנות, כך שמספר רב יותר של אנשים יכול היה להירתם למשימה לתמוך במבוגרים. המצב דומה, יחסית, לפתרונות 3 ו-4. *המצב העדיף – כל תשובה מנומקת תתקבל.

פרק רביעי - היגדים (16 נקודות)

לפניכם שישה היגדים, בחרו ארבעה מתוכם.

הסבירו את הטענה המוצגת במשפט. לכל תשובה נכונה 4 נקודות).

1. נורמות חברתיות משתנות עם השנים.
נורמות חברתיות מאפיינות חברה כלשהי בזמן מסוים. הן נוצרות ומתחזקות על ידי פרטים בחברה או בקבוצה כשהם נוהגים ומנהלים על פיהן. נורמות הן בעיקר עניין תרבותי והתנהגותי. נורמות יכולות להשתנות מכיוון שמוסכמות ורעיונות משתנים כל הזמן כתוצאה מהשפעות חיצוניות על אותה חברה.
2. התפתחות התקשורת והטכנולוגיה בשנים האחרונות הפכו את העולם ל"כפר גלובלי".
כפר גלובלי פירושו שהעולם כולו הפך לסוג של כפר אחד גדול. התפתחות התקשורת והטכנולוגיה מאפשרת לכל אדם לדעת מה קורה בקצה השני של העולם, להתערב בו ולהתעסק בו. האנשים גרים במקומות הרחוקים זה מזה, אבל כולם מקבלים את אותו מידע, מנהלים אורח חיים דומה, מקיימים ביניהם קשרים קרובים ומשפיעים אלה על אלה - כאילו הם גרים בכפר אחד גדול.
3. התקשורת החוסמת עלולה להפריע לגידול הילדים.
תקשורת חוסמת היא תקשורת של שיפוט, פחד וריחוק. זו תקשורת שלא מקשיבה לאחר, שלא מגלה אמפתיה ושאינה מקבלת את בחירותיו של האחר, תוך ראייה של הצרכים שלו. כשהורים מתנהגים בצורה כזו כלפי ילדיהם, הם עלולים שלא לשים לב לצרכי הילד או למצוקותיו.
4. בגיל ההתבגרות הקשרים עם החברים גוברים ומשפיעים על המתבגר והמתבגרת.
בגיל ההתבגרות הקשרים עם החברים נהיים חשובים יותר. בני נוער מבליים זמן רב יותר עם חבריהם ופחות עם הוריהם. כדי להראות שהם שייכים לקבוצת חברים מסוימת, המתבגרים נוטים לחקות את מעשי החברים: התנהגויות, מראה חיצוני ותחומי עניין.
5. מנת המשכל (IQ) מצביעה על יכולות הלמידה של האדם.
מנת המשכל היא כלל כישורי החשיבה של האדם. המדד הזה מציג את רמת הכושר ללמוד, לחשוב ולהסתגל למצבים חדשים. זו תוצאה מספרית המוזגת על ידי מבחנים קבועים, שפותחו במטרה למדוד את מידת התבונה של הנבדק, בהתאם לקבוצת הגיל ביחס לשאר האוכלוסייה.

6. במשפחה שבה נשמרים הגבולות בין הדורות, קל יותר לקיים כבוד הדדי בתוך המשפחה, ובאותו זמן לחוש תחושה של קרבה הדדית.
התא המשפחתי זקוק לארגון פנימי על מנת לשמור על איזון ולהיות תא משפחתי יציב.
כאשר הגבולות במשפחה מוגדרים בבהירות לצד שמירה על היררכיה, בני המשפחה יכולים לפתח עצמאות לצד פיתוח תחושת שייכות ואכפתיות כלפי בני המשפחה האחרים בתא המשפחתי.

בהצלחה!